

Іващенко С. М.,

доцент кафедри права Національної безпеки та правової роботи
Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м.Харків

Іващенко В. С.,

здобувач вищої освіти економічного факультету Харківського національного
університету імені В.Н.Каразіна, м. Харків

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Малий і середній бізнес (надалі - МСБ) — це фундамент економіки України: він створює робочі місця, наповнює місцеві бюджети та підтримує економічну стійкість регіонів. В період воєнного стану їх роль посилюється — саме МСБ часто гнучкіший, швидше адаптується до змін, може релакуватися та підтримувати економічну активність, незважаючи на існуючі виклики. В той же час, воєнні дії ставлять серйозні перепони: знижується попит, погіршується логістика, зростають витрати, а доступ до фінансів стає складнішим. Тому саме державна та міжнародна фінансова підтримка є критичною для збереження та відновлення МСБ.

Попит і ліквідність. Війна знижує платоспроможність населення, багато підприємств — особливо малого бізнесу втрачають клієнтів, ринки звужуються.

Операційні ризики. Перебої з електропостачанням, проблеми з логістикою, руйнування інфраструктури, усе це підвищує витрати й ускладнює нормальну діяльність.

Фінансові затрати. Бізнесу необхідні оборотні кошти для виплат, закупівель, оренди, одночасно їм потрібно інвестувати у відновлення обладнання або нерухомості, зруйнованих або пошкоджених війною.

Ці проблеми значно підсилюють роль підтримки з боку держави, фінансових установ і міжнародних донорів.

Однією з найважливіших форм підтримки бізнесу під час війни є державна програма «5-7-9%», реалізована через Фонд розвитку підприємництва. За даними Міністерства фінансів України, за час воєнного стану МСБ отримало понад 85,5 тисяч пільгових кредитів на загальну суму 325,5 млрд ₴. [1]

Програма передбачає низьку або компенсацію відсоткової ставки: наприклад, у деяких регіонах, завдяки поєднанню з місцевими бюджетами, ставка може бути знижена до 0%.

Також у 2024–2025 роках програма адаптувалася: додано можливість кредитування на автономні джерела живлення — газові генератори тощо, щоб бізнес міг підтримувати виробництво навіть в умовах проблем з електропостачанням.

Державне планування підтримки МСБ включено й до бюджету на 2025–2027 роки — у бюджетній декларації закладено продовження «5-7-9%», а також інструмент державних гарантій для бізнесу. [2]

Державна програма «5-7-9%» також розширилася на підтримку енергонезалежності бізнесу: підприємці можуть отримати кредити на встановлення генераторів (газових, біогазових), що допомагає тримати виробництво працюючим під час перебоїв з електроенергією. oda.od.gov.ua Цей інструмент є стратегічним, адже дає можливість бізнесу залишатися функціональним навіть у кризових ситуаціях.[3]

Крім кредитів, МСБ має доступ до грантових програм. Наприклад, на порталі Diia Business згадується про ініціативу, коли підприємства можуть отримати безповоротні кошти на відновлення або розвиток. Ці гранти особливо орієнтовані на малі бізнеси, що постраждали від війни. Грантові кошти можуть бути використані для закупівлі обладнання, оренди приміщень, відновлення пошкодженої інфраструктури тощо. [6]

Незважаючи на те, що багато програм являються державними, МСБ також отримує допомогу від міжнародних партнерів. Часто грантові програми фінансуються міжнародними організаціями з метою відновлення бізнесу в регіонах, постраждалих від бойових дій. Наприклад, діють ініціативи, які поєднують фінансування з консультативною підтримкою для підприємців. Крім того, міжнародні партнери беруть участь у гарантійних механізмах, що дозволяють знизити ризики для банків і стимулювати кредитування навіть в умовах воєнної невизначеності.[7]

Специфікація умов програми 5-7-9% дозволяє підприємцям легше отримувати кредити: можливість забезпечення у вигляді майна або поруки.

Місцева влада, в свою чергу, може створювати програми спільно з державою для компенсації відсотків або надання додаткових преференцій.

В умовах воєнного стану держава також підтримує локальні бізнес-ініціативи через бюджетні програми розвитку громад, щоб зміцнити економічний потенціал регіонів.

Фінансова підтримка МСБ під час війни — це не просто тимчасова допомога. Вона формує основу для:

- економічної стабільності: збереження бізнесу — це робочі місця, податки, локальна активність;
- відбудови та інновацій: підтримка інвестицій, енергогенерації, модернізації виробництва;
- децентралізації економіки: коли малі підприємці працюють у різних регіонах, це знижує ризики концентрації економічної влади и зміцнює спроможність громад;
- гнучкості й адаптації: структури, які отримали фінансову підтримку, легше пристосовуються до змін, відновлюють діяльність і масштабуються.

Таким чином, у воєнний час фінансова підтримка МСБ є критичною для виживання економіки. Державні програми, такі як «5-7-9%», гранти, співпраця з локальними бюджетами й ініціативи донорів — це комплексний механізм, що допомагає підприємцям не просто існувати, а розвиватися. Ця підтримка — інвестиція в майбутнє України: в її стійкість, інновації та здатність відбудовуватися. Малий і середній бізнес, який отримує ресурси та стабільність, стає поштовхом до економічного зростання, незалежності регіонів і відновлення країни після війни.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України — статистика за програмою «5-7-9%» під час воєнного стану. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_voiennoho_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_855_tis_dostupnikh_kreditiv_na_3255_mlr_d_grn_za_derzhprogramoiu_5-7-9-5259
2. Бюджетна декларація України на 2025–2027 — пріоритет розвитку МСБ, продовження програми «5-7-9%» і державних гарантій.
3. Кабінет Міністрів / документ змін до програми 5-7-9%, що дозволяє кредити на автономні генератори.
4. Державне агентство з енергоефективності — умови участі МСП в програмі кредитів 5-7-9%. URL: <https://saee.gov.ua/prohramy-pidtrymky-dlia-maloho-i-serednoho-biznesu>
5. Фонд розвитку підприємництва — інтерв'ю / опис програми «5-7-9%» як алгоритму виживання бізнесу під час війни. URL: <https://bdf.gov.ua/krok-do-vyzhyvannia-uspishnyu-alhorytm-zberezhenia-maloho-ta-serednoho-biznesu-pid-chas-viyny/>
6. Diia Business — грантова підтримка ММСБ (мікро, малого, середнього) у відновленні бізнесу. Дія.Бізнес URL: <https://business.diia.gov.ua/news/hrantova-pidtrymka-dlia-mikro-maloho-ta-serednoho-biznesu>
7. Центр ініціатив сталого розвитку (CSI) — інструменти підтримки малого бізнесу через державний бюджет у воєнний час. URL: csi.org.ua